

Vissa frågor med anledning av friåret

Vad är friåret?

Friåret är ett arbetsmarknadspolitiskt program med två huvudsakliga syften.

1. Ge arbetstagare — såväl offentligt som privat anställda — möjlighet att få ledigt från sina arbeten för personlig utveckling eller kompetensutveckling under minst tre och längst tolv månader (*friårsledighet*).
2. Ge arbetslösa möjlighet att stärka sin ställning på arbetsmarknaden genom anställningar i vikariat som uppstår genom att arbetstagare är friårslediga (*friårsvikariat*).

Att få friårsledighet eller friårsvikariat är inte en "rättighet" för en arbetstagare respektive en arbetslös — men en "möjlighet" om vissa villkor uppfylls.
(*Se vidare nedan.*)

Vilka är villkoren?

Bestämmelser om friåret finns i förordningen (2001:1300) om friåret.

Bestämmelser om friårsledighet

Arbetsförmedlingen förfogar över ett visst antal platser i friåret (*friårsplatser*) till vilka den kan anvisa de arbetstagare som lämnat in blanketten "Ansökan Friår" till förmedlingen. (*Se vidare nedan; Hur görs en ansökan om friårsledighet?*)

För att en arbetstagare ska ha möjlighet att anvisas till en friårsplats — dvs. få friårsledighet — ska samtliga de villkor som anges nedan uppfyllas.

1. Arbetstagaren ska ha varit anställd hos arbetsgivaren under de senaste två åren.
2. Det ska finnas en överenskommelse mellan arbetstagaren och arbetsgivaren om en planerad friårsledighet, förutsatt att arbetsgivaren kan anställa en lämplig vikarie. (*Se vidare nedan.*)
3. Arbetsgivaren ska anställa en arbetslös som är inskriven som arbetsökande vid Arbetsförmedlingen på ett friårsvikariat för den tid som motsvarar friårsledigheten.

En anvisning till en friårsplats ska gälla under minst tre och längst tolv månader. Om en arbetstagare som tidigare anvisats till en friårsplats anvisas igen får den sammanlagda tiden med friårsledighet uppgå till längst tolv månader.

Arbetsförmedlingen ska återkalla anvisningen om den friårledige under ledigheten efter överenskommelse med sin arbetsgivare återupptar arbetet hos denne eller tar ny anställning hos en annan arbetsgivare. Den friårledige har skyldighet att anmäla förändrade förhållanden till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

En friårledig kan återgå till sitt arbete innan den överenskomna ledigheten är slut endast efter överenskommelse med arbetsgivaren.

Friårsledighet är inte semesterlönegrundande frånvaro enligt 17 § semesterlagen eller Allmänna bestämmelser (AB) § 33 mom. 12.

Bestämmelser om friårsvikariat

Den som arbetsgivaren anställer på friårsvikariatet ska anställas med minst samma sysselsättningsgrad som den friårledige har. Friårsvikariatet ska vara som vikarie för den friårledige eller för en annan arbetstagare som vikarierar för den friårledige.

För anställningar inom HÖK/ÖLA-området tillämpas AB. För att friårsvikariat ska omfattas av Bestämmelser för arbetstagare i arbetsmarknadspolitiska insatser (BEA) krävs enligt BEA § 1 mom. 1 Anmärkning till punkt c) att det träffas en lokal överenskommelse (lokalt kollektivavtal) om detta.

Arbetsgivaren väljer vem som ska anställas på friårsvikariatet efter förslag från Arbetsförmedlingen. I första hand ska Arbetsförmedlingen bland de inskrivna arbetssökande föreslå någon som är långtidsinskriven, har ett funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga eller är invandrare.

Om det bland de inskrivna arbetssökande finns någon som gör anspråk på företrädesrätt till anställningen enligt 25 eller 25 a § LAS, ska Arbetsförmedlingen föreslå denne som vikarie. Om arbetsgivaren då meddelar att man inte avser att anställa den föreslagna personen, får Arbetsförmedlingen inte anvisa till friåret — dvs. arbetstagaren som ansökt om friår kan inte bli friårledig.

Hur görs en ansökan om friårsledighet?

En arbetstagare som vill vara friårledig ska göra sin ansökan om friårsplats hos Arbetsförmedlingen närmast arbetsplatsen. Ansökan görs på bifogad blankett ”Ansökan Friår”. Blanketten och Arbetsförmedlingens information ”Friår från 1 januari 2005” finns att hämta på Arbetsförmedlingen och från www.ams.se.

På blanketten ska arbetsgivaren och arbetstagaren som vill vara friårledig underteckna en överenskommelse om den planerade ledighetsperioden.

Arbetsgivaren ska på blanketten ange önskemål om friårsvikarien (kravprofil) vad gäller kompetens etc. samt intyga om det finns någon som gör anspråk på företrädesrätt till vikariatet enligt 25 eller 25 a § LAS.

Arbetsgivaren ska vidare anmäla ändrade förhållanden gällande företrädesrätten till Arbetsförmedlingen samt ansvara för att berörd facklig organisation är informerad om ansökan.

Den som vill vara friårsledig ska också hämta blanketterna ”Arbetsgivarintyg” och ”Anmälan om arbetslöshet” från www.ams.se eller Arbetsförmedlingen. Arbetsgivaren ska fylla i arbetsgivarintyget och lämna det till arbetstagaren som därefter lämnar de ifyllda blanketterna till sin arbetslöshetskassa. Arbetstagaren ska då även bifoga eventuellt studieintyg och intyg om utbetald ersättning från Försäkringskassan för de senaste tolv månaderna. Den som inte är medlem i en arbetslöshetskassa ska sända blanketterna till Arbetslöshetskassan Alfa, 827 82 Ljusdal.

Utifrån de inlämnade uppgifterna fastställer arbetslöshetskassan den arbetslöshetsersättning som ska göra underlag för beräkning av aktivitetsstödet (*se nedan*) och meddelar Försäkringskassan om beloppet.

Vilken ersättning får arbetstagaren under friårsledigheten?

Aktivitetsstödet

En friårsledig som vid arbetslöshet skulle ha varit berättigad till ersättning enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF) får aktivitetsstöd med 85 % av det beloppet. Det innebär att aktivitetsstödet är högst 578 kronor (85 % av 680 kronor) och lägst 320 kronor per dag. För som längst de första 100 dagarna, (normalt de första 20 veckorna av friårsledigheten), utges i stället ett förhöjt aktivitetsstöd, med högst 621 kronor (85 % av 730 kronor), om den friårsledige då uppfyller villkoren för förhöjd arbetslöshetsersättning enligt ALF.

Den som vid arbetslöshet inte skulle ha varit berättigad till ersättning enligt ALF får aktivitetsstöd med 320 kronor per dag.

För att få ett högre belopp än 320 kronor per dag måste den friårsledige fortsätta att betala medlems-/anslutningsavgifterna till sin arbetslöshetskassa även under den tid han eller hon får aktivitetsstöd. Om inte avgifterna betalas sänks aktivitetsstödet till 320 kronor per dag. Dessutom blir den friårsledige återbetalningsskyldig för det aktivitetsstöd som han eller hon på grund av obetalda avgifter fått för mycket.

Försäkringskassan beräknar och betalar ut aktivitetsstödet. Det beräknas till ett bestämt belopp per dag och lämnas högst fem dagar per kalendervecka. Det betalas ut månadsvis i efterskott från den dag friårsledigheten börjar. Genom överenskommelse med Försäkringskassan kan utbetalningsperioden ändras. Ersättningen betalas normalt ut genom insättning till bank- eller postgirokonto. Begäran om kontoinsättning ska den friårsledige göra på blanketten ”Uppdrag – kontoinsättning” från Försäkringskassan. Eftersom aktivitetsstödet är en skattepliktig inkomst har Försäkringskassan gjort skatteavdrag på ersättningen.

Aktivitetsstödet finns reglerat i förordningen (1996:1100) om aktivitetsstöd. I den finns bl.a. regler om samordning med andra förmåner. Har den friårsledige pensionsförmån, sjuk-/aktivitetsersättning eller livränta från den allmänna försäkringen görs samordning om dessa förmåner ersätter samma inkomstbortfall som aktivitetsstödet. Utges föräldrapenning i samband med barns födelse eller utges rehabiliteringspenning minskas aktivitetsstödet med motsvarande belopp. Sådan samordning gäller också studiehjälp/studiemedel enligt studie-stödslagen (1999:1395), rekryteringsbidrag enligt lagen (2002:624) om rekryteringsbidrag till vuxenstudierande och ersättning enligt förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).

Den friårsledige får ha vissa inkomster/förmåner utan att aktivitetsstödet minskas. Det gäller:

- inkomst av arbete vid sidan av arbetet som friåret gäller, under förutsättning att den friårsledige även haft inkomsten före friåret,
- löneutfyllnad mellan aktivitetsstödet och lönen i arbetet som arbetstagaren är friårsledig från, som utbetalas av arbetsgivaren, samt
- följande förmåner enligt socialförsäkringslagstiftningen: barnpension, efterlevandestöd till barn, omställningspension, garantipension till omställningspension, änkepension, garantipension till änkepension, premiepension till efterlevande, bostadstillägg till pensionärer, vårdbidrag, handikappersättning, privat livränta, barnlivränta och omställningslivränta.

Aktivitetsstödet är pensionsgrundande inom socialförsäkringen, men inte sjukpenninggrundande. Den som blir sjuk under sitt friår får inte sjukpenning vid sjukskrivning utan behåller aktivitetsstödet.

Löneutfyllnad för utbildning/kompetensutveckling

Av förordningen om aktivitetsstöd följer att den friårsledige kan uppbära löneutfyllnad från sin arbetsgivare utan att aktivitetsstödet minskas. Beloppet för en sådan löneutfyllnad kan högst motsvara skillnaden mellan lönen i arbetet som arbetstagaren är friårsledig från och aktivitetsstödet.

En arbetsgivare kan därför träffa överenskommelse med en friårsledig, som under ledigheten genomgår viss utbildning, att han eller hon får löneutfyllnad eller del därav. En sådan överenskommelse, som är möjlig enligt AB § 32 mom. 1, kan vara arbetsgivarens skäl till att gå med på att bevilja arbetstagaren ledighet för friåret. Om arbetstagaren bryter överenskommelsen, dvs. inte utbildar sig, behöver arbetsgivaren naturligtvis inte betala ut någon löneutfyllnad. Däremot kan arbetstagaren ändå fortsätta sin friårsledighet. Enligt överenskommelsen på Arbetsförmedlingens blankett "Ansökan Friår" är den beviljade friårsledigheten nämligen inte villkorad på annat sätt än vad som framgår av texten på den blanketten.

Pension och försäkringar för friårslediga — vad gäller?

Frånvaro från arbetet på grund av friårsledighet är inte pensionsgrundande enligt pensions- och försäkringsavtalen PFA — annat än utifrån eventuellt utgiven löneutfyllnad.

Den friårsledige omfattas inte av det försäkringsskydd som normalt följer med aktivitetsstöd i ett arbetsmarknadspolitiskt program (bl.a. grupplivförsäkring och personskadeskydd). Genom den anställning som arbetstagaren är friårsledig från har han eller hon försäkringsskydd enligt bestämmelserna i tillämpliga avtalsförsäkringar.

För arbetstagare som är friårsledig från arbete som omfattas av AB gäller försäkringsskydd enligt avtalsgruppsjukförsäkringen AGS-KL och tjänstegrupplivförsäkringen TGL-KL.

Trygghetsförsäkringen vid arbetsskada TFA-KL omfattar inte skadefall som inträffar under friårsledighet. Det kan därför i vissa fall vara aktuellt för en friårsledig att själv ombesörja sitt försäkringsskydd i denna del.

Bilaga

Arbetsförmedlingens blankett: **Ansökan Friår**